

О. І. Кухначова, магістрант, Ю. О. Наконечна, студентка*

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

**ЛИСТОГРИЗУЧІ ЛУСКОКРИЛІ ШКІДНИКИ В КАПУСТЯНИХ
АГРОЦЕНОЗАХ ННВЦ «ДОСЛІДНЕ ПОЛЕ»
ХНАУ ІМ. В. В. ДОКУЧАЄВА**

Капуста належить до рослин, які пошкоджуються комахами у всіх фазах розвитку. Посадкам капусти різних строків дозрівання шкоди завдають гусениці лускокрилих шкідників. Втрати від цих листогризучих шкідливих комах тим більші, чим сильніше заселення рослин капусти гусеницями і чим раніше вони з'являються на рослинах.

Дослідники зазначають про суттєві зміни чисельності фітофагів у різні роки вирощування капусти, залежно від технології вирощування та регіону. Крім того, значні зміни клімату в останні два десятиріччя сприяють масовим розмноженням шкідливих комах на овочевих культурах.

Наші дослідження були проведені в 2013–2015 рр. на пізніх посадках білоголової, червоноголової, цвітної та брюссельської капусти в ННВЦ «Дослідне поле» ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Капусту вирощували при крапельному зрошуванні ґрунту з нормою витрати води 150 м³ на 1 га. Методика обліку листогризучих лускокрилих комах загальноприйнята. Досліджували динаміку чисельності та шкідливість гусениць листогризучих лускокрилих шкідників на посадках чотирьох видів капусти. Постійними компонентами ентомофауни капустяного агроценозу були капустяна міль (*Plutella maculipennis* Curt.), капустяна совка (*Mamestra brassicae* L.), ріпний (*Pieris rapae* L.) і капустяний (*Pieris brassicae* L.) білани. У 2015 р. на рослинах капусти виявлені поодинокі гусениці совки-гамми (*Autographa gamma* L.).

В останні три роки серед листогризучих лускокрилих шкідників на посадках різних видів капусти домінували гусениці капустяної молі. Залежно від термінів висадки розсади у відкритий ґрунт і погодних умов вегетаційного періоду вони заселяли рослини капусти з першої – другої декад червня до третьої декади вересня. У літні періоди 2013–2015 рр., які характеризувалися спекотною та сухою погодою, середня щільність фітофага на рослинах

---

* Науковий керівник — Л. Я. Сіроус, канд. с.-г. наук, доцент

білоголової капусти становила 1,7–5,2 екз. / рослину при заселенні 25–100 % рослин, а на червоноголовій капусті — 1,4–2,5 екз. / рослину при заселенні 18–68 % рослин. Цвітна капуста заселялася гусеницями на 18–82 % із середньою щільністю 1,6–4,2 екз. / рослину. На посадках брюссельської капусти фітофага було виявлено на 18–76 % рослин із середньою щільністю 1,8–2,7 екз. / рослину.

Максимальну чисельність гусениць молі виявлено нами у другій – третій декадах липня за середньодобових температур повітря 18,2–23,5 °С та вологості повітря 51–77 %. У 2014 р. чисельність шкідника на пізніх посадках білоголової та цвітної капусти перевищувала ЕПШ. В осередках ми нараховували до 20 гусениць на одну рослину. Гусениці виїдали м'якуш листків з нижнього боку, внаслідок чого на пошкоджених листках утворювалися численні напівпрозорі неправильної форми «віконця». Гусениці також пошкоджували внутрішні листки розетки, добираючись до верхівкової бруньки. У разі пошкодження гусеницями «сердечка» рослини білоголової капусти не утворювали головки, а цвітної — суцвіття.

За нашими дослідженнями, на чисельність молі впливають високі середньодобові температури повітря, що утримуються протягом десяти і більше діб, та діяльність ентомофагів із ряду перетинчастокрилих. Серед ентомофагів суттєву роль у зниженні чисельності шкідника відігравали паразитоїди з роду *Diadegma*.

У роки проведення досліджень рослини капусти заселялися гусеницями совки капустиної. На рослинах гусениці фітофага першого покоління виявлені у другій – третій декадах червня за середньодобових температур повітря 17,8–24,35 °С та вологості повітря 51–65 %. Масове відкладання яєць самками другого покоління відбувалося у третій декаді липня – першій декаді серпня. У кладках ми нараховували від 7 до 46 яєць. Масове відродження гусениць відбувалося в другій – третій декадах серпня. Друге покоління шкідника на посадках капусти було більш численне, ніж перше. У 2013–2015 рр. середня щільність гусениць на білоголовій капусті становила 1,0–2,0 екз. / рослину, на червоноголовій — 1,0–1,3 екз. / рослину, на цвітній — 1,0–1,6 екз. / рослину, на брюссельській — 1,0–1,8 екз. / рослину. Шкідник заселяв від 2 до 24 % рослин капусти. Найбільш сприятливим для розмноження совки був 2014 р.

Гусениці першого віку виїдали з нижнього боку листка м'якуш у вигляді невеликих «віконць». Гусениці старшого віку вигризали на листках великі овальні наскрізні дірки. Відмічено поодинокі пошкодження гусеницями головки у білоголової капусти та суцвіття — у цвітної.

Згідно з одержаними даними, у 2013–2015 рр. совка капустяна на пізніх посадках капусти господарського значення не мала.

Протягом останніх трьох років гусениці ріпного та капустяного біланів заселяли невелику кількість рослин білоголової, цвітної, червоноголової та брюссельської капусти.

У капустяних агроценозах домінували гусениці ріпного білана. На пізніх посадках капусти розвивалося друге і третє покоління біланів. Гусениці заселяли рослини із середини червня до кінця вегетації капусти. Середня щільність гусениць біланів на капустяних рослинах становила 1,0–1,5 екз. / рослину при заселенні 1–8 % рослин.

Гусениці молодших віків вигризали на листках невеликі отвори, а гусениці старших віків з'їдали всі тканини листків, залишаючи непошкодженими товсті жилки. Гусениці ріпного білана пошкоджували верхні листки головки і виїдали в ній глибокі ходи. У цвітної капусти шкідник пошкоджував суцвіття.

Отже, у роки проведення досліджень гусениці біланів були малочисленими і відчутної шкоди рослинам чотирьох видів капусти не завдавали.

Таким чином, щорічно рослинам білоголової, червоноголової, цвітної та брюссельської капусти пізніх строків дозрівання шкоди завдавали листогризучі лускокрилі шкідники. Найбільш чисельними і шкідливими в капустяних агроценозах були гусениці капустяної молі. В 2014 р. чисельність капустяної молі на рослинах білоголової та цвітної капусти перевищувала ЕПШ. Інші види шкідливих комах господарського значення не мали.

УДК: 631.81:631.582:635.64

А. В. Куц, канд. с.-х. наук, В. И. Кузьменко, аспирант
Институт овощеводства и бахчеводства НААН Украины

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВНЕСЕНИЯ УДОБРЕНИЙ ПРИ ВЫРАЩИВАНИИ ТОМАТА

Томаты очень отзывчивы на внесение удобрений, как органических, так и минеральных. При этом не только повышается урожайность, но и улучшается качество плодов. Сбалансированное применение удобрений улучшает рост и развитие растений, а также способствует их устойчивости к болезням.